

ÖDEMiŞ YILDIZ KENT ARŞİVİ VE MÜZESİ

3 Ekim 2013'den itibaren

Çeyiz - Gelin - Düğün Sergisi

Bindallı

Osmanlı döneminde özellikle kentlerde gündelik kadın giyiminin unsurlarından olan "Üçetek" ve "Dörtetek" adı verilen entarilere, kırsalda gelinlik olarak sıklıkla rastlanmaktadır. Bu gelinliklerde kumaş kalitesi, renk zenginliği ve işleme kalitesine önem verilirdi.

Yine tüm Osmanlı coğrafyasında kadife veya atlas üzerine Maraş işi tekniğinde, sırma (sarı) ve sim (gümüş) işlemeli; dal, yaprak ve çiçek motifli bindallılar gelinlik olarak kullanılırdı.

Mor kadife kumaş üzerine sırma işlemeli, yuvarlak yaka, ön yaka yırtmaçlı geç Osmanlı döneminden bindallı.

Gelinlik

Hiç kuşkusuz gelinlik kadın yaşamında en önemli gysisidir. Gelinlikte beyaz rengin kullanımı 16. Yüzyılda Avrupa'da başlamış, Büyük Britanya Kraliçesi Victoria'nın 1854 yılında gerçekleşen düğününde beyaz bir gece elbisesi giymesinden sonra yaygınlaşmıştır. 1898 yılında, II. Abdülhamit'in kızı Naime Sultan, düğününde beyaz gelinliği tercih etmişti. Böylece Osmanlı sarayına da sirayet eden beyaz gelinlik giyilmesi uygulaması, zaman içinde halk tarafından da benimsenmiştir.

İpek atlas kumaş üzerine saten çiçek işlemeli erken cumhuriyet döneminden kuyruklu gelinlik.

II. Abdülhamit döneminden itibaren sadece gelinliklerin rengi değil, biçimlerinde de değişimler olmuştur. Önceleri gelinlikler etek ve ceket olarak iki parçadan oluşmakta, etek-ceketter; atlas, tafta ve münakkaş (nakışlı, işlemeli, süslü) gibi ipekli kumaşlardan yapılırdı. Daha sonraları gelinlikler tafta ve sim dokumalı ipekli kumaşlardan; uzun, kloş etekli, korsajlı, balenli, vücudu saran, üstlü pelerinli olarak yapılmaya başlandı.

Kadın Takıları

Büyü, korunma, inanç, gösteriş, asalet ve en önemlisi beğenilme amacıyla insanların taktıkları takılar farklı kültürlerde, farklı görünümelerde karşımıza çıkmaktadır. Sanayileşmiş toplumlarda takı, sınıf farklılıklarını ve bireylerin ekonomik düzeyini yansıtmının araçlarından biridir.

Takıların simgesel özellikleri de vardır. Bu simgeler özellikler çoğu zaman, çağlar boyu devam eden bir sürekliliğe sahiptir. Örneğin hilal, Anadolu'da sadece Artemis kültürü ile bağlantılı olmayıp tarihin erken dönemlerinden günümüze, Asya'dan Kuzey Afrika (Mısır) ve de Avrupa'ya kadar uzanan çok geniş bir coğrafyada tanrıçalar ve kadınlarla ilişkili bir formdur.

Takı yapımında kullanılan malzemeler, dönem ve kültüre bağlı olarak çeşitlenmektedir. Başlangıçta insanlar çevrelerinden topladıkları hayvan kemikleri ile kara ve deniz canlılarının kabuklarını şekillendirilip takı olarak kullanılmışlardır. Daha sonra renkli ve parlak taşlar delinerek, boncuk kolyeler yapılmıştır. Madenlerin işlenmeye başlanmasıyla ortaya çıkan kuyumculuk zanaatı, gerçek takıları daha zarif ve bazıları için ekonomik bakımdan ulaşılmaz hale getirmiştir.

1877-1878 tarihinde üretilen, mercan taşlarla süslenmiş, muskallığı olan, tuğralı "Konstantiniyye" yazılı kolye.

Aynalar

▲
Üst kısmında "Besmele-i Şerif"
yazılı, etrafı renkli çiçeklerle
süslenmiş ayaklı ayna.

İnsanlar kendi yüzlerini görmek, süslenmek amacıyla ilk çağlardan itibaren durgun su yüzünü, cilalı parlak volkanik taşları, parlatılmış gümüş, tunç, bronz ve çelik levhaları kullanmışlardır. Arkası sırlı cam aynaların yapılmasından sonra, Batı sanatının da etkisiyle Osmanlı sarayından başlayarak Türkiye'de cam aynalar kullanılmaya başlanmıştır.

Türk Edebiyatı'nda ayna, hem gerçek, hem de mecazi anlamda, değişik kavramlara karşılık olarak, kullanılmıştır. Divan edebiyatında aynanın parlaklık ve aydınlık yönüyle sevgilinin yüzü ve gerdanı arasında benzerlik kurulur.

Beğenilir olmayı kolaylaştıran bir araç olarak ayna, evlenecek olan kızların çeyizinin demirbaş eşyalarından biridir.

Çeyiz Sandıkları

Anadolu düğün kültürünün vazgeçilmez parçalarından olup Türk el sanatına özgü süslemelerle bezenmiş çeyiz sandıkları, "dünya evi"ne girecek genç kızların yıllarca biriktirdikleri tekstil ürünlerinin saklanmasına yardımcı olur. Çeyiz sandığı gelinin mahremiyetidir ve izinsiz açılıp bakılamaz.

Bu sandıkların eski olanları, ceviz ağacından oyulmuş olup son derece süslüdür. Çeyiz sandıklarının bazılarında yapım tarihi ve sahibi olan kızın ismi konulabilmekte, resimlenip kök boya ile boyanmaktadır. Daha yakın zamanda yapılan sandıkların dış yüzeyi kabara denilen başlı çiviler, teneke ve kadife parçalarla dekore edilebilmektedir. Sandığı yapan marangoz, isteğe göre sandığın içine gizli bir para bölmesi koyabilmektedir.

Selanik'ten getirilen 1865 tarihli kök boya ile boyanmış çiçekli sandık.

Ütüler

Ütünün icadı 17. Yüzyıl başlarına kadar uzanmaktadır. Önceleri giysileri düzleştirmek için ısıtılmış ağır taşlar kullanılırken, daha sonra saplı düz demir plakalar ateşte ısıtmaya başlandı. Bu yöntemler kullanılarak, ısının uzun süre korunamaması yüzünden kömür ütülerü üretildi.

Kömür Ütülerü: Dökme demirden yapılmış olup gövde ve kapak olmak üzere iki bölümden oluşur. Bazıları, kapakları üzerine yerleştirilen hayvan figürleri nedeniyle "aslanlı ütü", "horozlu ütü" diye anılmaktadırlar. İki yanlarında, içlerine konulmuş kömür veya odun korunun sönmesini önlemek için açılmış hava delikleri bulunur. Bu ütüler ağır olduğu için bazı erkek terzilerince hala kullanılmaktadır. Günümüzde üretimi yapılmayan bu ütüler, elektriğin ulaşmadığı kırsaldaki bazı yerleşim merkezlerinde işlevsel olarak varlığını hala sürdürmektedir. Gaz ile çalışanları da üretilen ütülerin, 1905 yılında elektrik ile çalışanı piyasaya sürülmüştür.

▲ Dökme demir aslanlı ütü.

Dikiş Makinası

Elbise veya iç çamaşır dikimine yarayan dikiş makinesi, 18. Yüzyılın ortalarına doğru bulunmuştur. Temelde, üstten bir iğneyle dikilecek şeyin altına geçen ipliği, orada ikinci bir iplik halkadan geçirdikten sonra geri çekmek ve böylece dikişe çok çabuk bir şekilde devam etmektir.

Elle çalışan (mekanik) dikiş makineleri olduğu gibi, ayakla ve elektrikle çalışan dikiş makineleri de vardır. Zamanla nakış yapmaya ve kundura dikmeye yarayan makineler de üretilmiştir.

Eskiden hazır giyimin (konfeksiyon) pahalı olması nedeniyle genç kızlar genellikle çeyizine bir dikiş makinesi koyarlardı. Hazır giyimin ucuzlayıp yaygınlaşmasından sonra, dikiş makinesi yavaş yavaş çeyiz listesinden çıkmıştır .

◀ Demir altlığı ve ahşap çevirme kolu olan, siyah renkli dikiş makinesi.

Krep Oyaları

Anadolu insanı inançlarını, sevincini, üzüntüsünü, aşkını, umudunu ve doğa sevgisini el sanatlarına başarıyla aktarmıştır. Ödemiş, krep oyaları ve yazma örneklerinin en güzellerinin üretildiği bir ilçedir. Türk el sanatlarının zarif örneklerinden olan krep oyaları, Ödemişli kadınların zarafetini yansıtan geleneksel ürünlerdendir.

Acı Biber Oyası

Oyacılık yazmanın kenarlarını süslemek dolayısıyla süslenmek için kullanılmasının yanı sıra, verdiği mesajlarla iletişim aracı olarak da kullanılabilen bir el sanatıdır. Bu bağlamda “acı biber oyası”, oldukça iyi bir örnektir. Eğer yeni gelin başına acı biber oyası bağlarsa, yakınlarına kocası ile arasının biber gibi acı olduğunu belirtmek ister.

►
Yeşil kumaş üzerine yeşil ve mor çiçekli acı biber oyası.

Erkek Mendilleri

Geçmişte de günümüzde de Ödemiş ipeklileri denilince ilk akla gelen erkek mendillerdir. Çeyize konulmak üzere dokunan bu mendiller yüzde yüz ipekten, beyaz ve 50 cm enindedirler.

Gelin Ayakkabıları

Bindallı altına giyilen gelin ayakkabıları genellikle yüksek ökçeli olurdu. Yüzü işlemeli farklı motiflerle süslenmiş bu ayakkabılar, olasılıkla bindallıya uygun renklere boyanırdı.

▶
Topuklu üzerine metal halka delikli ve işlemeli gelin ayakkabısı.

ÖDEMiŞ BELEDİYESİ

Emmioğlu Mh. Hacı Sadık Çarşısı No: 16 Ödemiş / İZMiR

Telefon: 0 232 545 81 55

www.oykam.org